

A reakce se dostavila okamžitě. Žena se jednou napřímila a protestovala proti takovému ostouzení. Jakmile ji terapeut utvrdil v jejích negativních výpovědích, rozpomněla se na svou vlastní sílu a uvědomila si ji. Čím víc by se ji terapeut snažil povzbudit a ukázat jí i její silné stránky, tím víc by se zaobírala svými slabostmi. I toto Ježíšovo podobenství můžeme chápat jako druh paradoxní terapeutické intervence. Tím, že domýšlí strach až do konce a ukazuje důsledky posluchačům, vzbudí v nich impuls, aby opustili strach a odvážili se vyjít na cestu důvěry.

Příběh o svěřených hřivnách samozřejmě nenabízí žádný univerzální recept proti strachu. Když je strach potlačován příliš, může být cesta ke svobodě dlouhá. Podobenství ovšem ukazuje přinejmenším směr, kterým by se léčení mohlo ubírat. Podle Eugena Drewermanna nás Ježíš chce svými provokujícími slovy zbavit falešných představ, že „nejsme dost dobří, dost důstojní, že nemůžeme důvěřovat životu“. A směřuje v tomto podobenství svou otázkou k posluchačům: „Čeho byste se tedy měli bát, kromě toho, že ze samého strachu nakonec zemřete sami v sobě, protože místo abyste žili, proměníte svůj život ve hřbitov? Bůh nás chce z děsivé moci strachu vysvobodit.“ Aby nás obavy neovládly natrvalo, zve nás Ježíš, abychom je opustili. Vypráví příběh o hřivnách, „aby úzkosti dospěly na vrchol, na němž bude zřejmé, že začarovaný kruh lze překonat“.

Další texty v týdnu

Po: 1 Mak 1,10-15.41-43.54-57.62-64; Lk 18,35-43

Út: 2 Mak 6,18-31; Lk 19,1-10

St: 2 Mak 7,1.20-31; Lk 19,11-28

Prameny, odkazy

Daniel J. Harrington – Evangelium podle Matouše – Sacra pagina; Silvano Fausti – Nad evangelium podle Matouše; Petr Karas – Boží slovo na každý den; Angelo Scarano – www.pastorace.cz; Petr Mareček – www.biblickedilo.cz; Misál na každý den liturgického roku

Při rozhovorech mi lidé často vyprávějí o svém strachu z Boha. Nepokouším se jim v takových situacích přiblížit prostřednictvím biblických příběhů Boha milujícího. Nemělo by to smysl. Snažím se při povídání zjistit, čeho se můj partner skutečně bojí. Zda je to strach z vlastní méněcennosti, obavy z vlastní agreivity, nebo z Boha, který všechno kontroluje a hlídá. Zdrojem může být také úzkost z rodičů, kterou jsme si do Boha projektovali. Proto se vždycky ptám: „Jak vnímáte svůj strach z Boha? Cítíte podobné obavy i v jiných situacích? Bojíte se sebe sama?“ Někdy se úzkosti v průběhu rozhovoru vyjasní a zrelativizují, jindy povídání vázne. Někteří na svých obavách jednoduše trvají. Pak je třeba se ptát, co mají z toho, že se Boha bojí. Co tím zamýšlejí. Tyto otázky mé společníky často znejistí, občas vyvolají agresi. Většina lidí se však najde ve třetím služebníku z podobenství. Ve skutečnosti totiž mají prospěch z toho, že odmítají svou odpovědnost za vlastní život a že za své neúspěchy činí odpovědným Boha. A tak mu vyčítají, že měli horší výchozí podmínky než ostatní. Oni nejsou vinni, že se jejich hřivny nezhodnotily, ale Bůh. Tím, že svého partnera – podobně jako Ježíš – konfrontuji s jeho nejhlubšími motivy, poskytnu mu možnost opustit obraz strašlivého Boha a vydat se na cestu důvěry. Jen ona vede k tomu Bohu, kterého zvěštoval Ježíš.

Ansem Grün – Proměň svůj strach

33. neděle v mezidobí – cyklus A

13. listopadu 2011

Ježíš řekl svým učedníkům toto podobenství: ¹⁴„Jeden člověk se chystal na cesty, zavolal si služebníky a svěřil jim svůj majetek. ¹⁵Jednomu dal pět hřiven, druhému dvě a třetímu jednu, každému podle jeho schopností, a odcestoval. ¹⁶Ten, který dostal pět hřiven, hned šel, podnikavě jich využil a vyzískal pět dalších. ¹⁷Stejně i ten, který dostal dvě, vyzískal dvě další. ¹⁸Ale ten, který dostal jednu, šel, vykopal v zemi jámu a peníze svého pána ukryl. ¹⁹Po delší době se pán těch služebníků vrátil a dal se s nimi do účtování. ²⁰Přistoupil ten, který dostal pět hřiven, přinesl s sebou pět dalších a řekl: ‚Pane, pět hřiven jsi mi svěřil, hle – dalších pět jsem vydělal.‘ ²¹Pán mu řekl: ‚Správně, služebníku dobrý a věrný. Málo jsi věrně spravoval, mnoho ti svěřím. Vejdi k radostné hostině svého pána.‘ ²²Přistoupil i ten druhý, který dostal dvě hřivny, a řekl: ‚Pane, dvě hřivny jsi mi svěřil, hle – další dvě jsem vydělal.‘ ²³Pán mu řekl: ‚Správně, služebníku dobrý a věrný. Málo jsi věrně spravoval, mnoho ti svěřím. Vejdi k radostné hostině svého pána.‘ ²⁴Přistoupil pak i ten, který dostal jednu hřivnu, a řekl: ‚Pane, vím, že jsi tvrdý člověk; sklízíš, kde jsi nesel, a sbíráš, kde jsi nerozsypal.‘ ²⁵Měl jsem strach, a proto jsem tvou hřivnu ukryl v zemi. Tady máš, co ti patří.‘ ²⁶Pán mu odpověděl: ‚Služebníku špatný a líný! Věděl jsi, že sklízím, kde jsem nesel, a sbírám, kde jsem nerozsypal?‘ ²⁷Měl jsi tedy moje peníze uložit u směnárníků, a já bych si při návratu vyzvedl i s úrokem, co je moje. ²⁸Vezměte mu tu hřivnu a dejte tomu, který má deset hřiven. ²⁹Neboť každému, kdo má, bude dáno, a bude mít nadbytek. Kdo nemá, tomu bude vzato i to, co má. ³⁰A tohoto služebníka, který není k ničemu, hodte ven do temnot. Tam bude pláč a skřípání zubů.“

Úvod k meditaci

V církvi často slyšíme o skromnosti a pokoře. Nemá to ale být důvod pro to, abychom jen tupě plnili nejzákladnější povinnosti, nebo se nechali vést strachem nebo leností. Dnešní podobenství to potvrzuje. Pán v tomto podobenství očekává podnikavost, odvalu a schopnost využít všech darů, které byly dány. Zkusme si připomenout jaké dary, schopnosti mi Pán svěřil. Jak s nimi pracuji? Jak je to s mou leností a otupělostí? Jednám s odvahou, nebo se strachem z Boha?

Výklad biblického textu

Kontext: Podobenství o hřivnách náleží do skupiny podobenství, která se týkají tematiky bdělosti a vytrvalosti (Mt 24,45-25,46). Jedná se o dva základní postoje, které mají charakterizovat věřící v očekávání příchodu jejich Pána, Syna člověka. Děj podobenství začíná zmínkou o připravované cestě pána, který svěřuje majetek svým služebníkům (25,14).

1. čtení:
Pr 31,10-13
19-20.30-31

2. čtení:
1Sol 5,1-6

Evangelium:
Mt 25,14-30

Srování:
Lk 19,11-27

Mk 13,34

Mt 18,23

Mt 24,46-47

Lk 16,10

Mt 13,12

Mt 8,12

Mt 13,42.50

Mt 22,13

Mt 24,51

Mt 25,14-30

¹⁵ **Jednomu dal pět hřiven, druhému dvě a třetímu jednu, každému podle jeho schopnosti, a odcestoval:** Rozdělení majetku mezi služebníky není rovnoměrné. Pán svěřuje prvnímu služebníkově pět talentů, druhému dává dva talenty a třetímu jeden. Talent odpovídal 5 až 6 tisícům denárů a denár byl dělníkův výdělek za jeden pracovní den. Pouze evangelista Matouš pečlivě poznamenává, že rozdílná velikost majetku svěřeného jednotlivým služebníkům není známkou diskriminace, ale je určena s ohledem na schopnosti každého z nich. Pánovo odcestování znamená začátek odpovědnosti služebníků za svěřený majetek.

¹⁶ **Ten, který dostal pět hřiven, hned šel, podnikavě jich využil a vyzískal pět dalších:** První služebník se dal do podnikání ihned (tímto slovem se zdůrazňuje naléhavost). Příběh neupřesňuje, jakým způsobem tento služebník začal podnikat – to není ani důležité. Důležitější je to, že dobře využil svěřený vklad. Stejně tak i druhý služebník.

¹⁸ **Ale ten, který dostal jednu, šel, vykopal v zemi jámu a peníze svého pána ukryl:** Zakopal a schoval stříbrnou minci. Nic tím sám přitom nezískal, jen uchoval to, co mu bylo dáno. Přitom se zachoval správně „podle předpisů“: podle rabínského práva už nemá zodpovědnost, protože udělal to nejbezpečnější, na co jen lze pomyslet.

²⁰ **Pane, pět hřiven jsi mi svěřil, hle – dalších pět jsem vydělal:** První dva rozhovory (25,20-21.22-23), při kterých začíná vyúčtování svěřeného majetku, jsou zcela symetrické. Každý ze služebníků popisuje svou situaci. Ukazuje, jak zdvojnásobil svěřený majetek. Oba služebníci jsou chváleni stejným způsobem: jsou to „služebníci dobří a věrní“. Těmto dvěma služebníkům je nyní svěřena nejen větší odpovědnost, ale jsou rovněž pozváni vstoupit do pánovy „radosti“, to znamená do společenství s ním.

²⁵ **Měl jsem strach, a proto jsem tvou hřivnu ukryl v zemi:** Třetí služebník si začíná stěžovat namísto toho, aby přinesl výtěžek ze svěřeného majetku. Hodnotí pána jako člověka, „který sklízí, kde nesel, a sbírá, kde nerozsypal“ (25,24). Tento služebník se omlouvá, že ukryl ze strachu to, co mu bylo svěřeno, aby to neztratil (25,25). Vyjevuje zde svůj obraz, který si o pánovi udělal.

²⁶ **Pán mu odpověděl: Služebníku špatný a líný:** Na první poslech by se zdálo, že byl tento služebník opatrný, prozíravý – schoval svěřenou částku, aby se „o nic nepřišlo“. Jeho domnělá opatrnost byla ve skutečnosti pláštíkem lenosti! Nebyl opatrný, ale líný! Jednal totiž úplně jinak, než měl: věděl, že pán očekává „úrok“, a přesto jednal jinak. To, že věděl, co pán od něj očekává, mu k ničemu nebylo! Jeho pokus o sebeospravedlnění je vlastně rozsudkem sebeodsouzení.

²⁷ **Měl jsi tedy moje peníze uložit u směnárníků, a já bych si při návratu vyzvedl i s úrokem, co je moje:** Tento služebník neučinil sice nic špatného, ale nesplnil očekávání svého pána.

K tématu

V psychoterapii se už dlouho mluví o ekleziogenních neurózách, tedy o duševních onemocněních, která vznikla církevní výchovou. Při těchto typicky religiózních neurózách hraje strach z Boha důležitou roli...

O strachu z Boha, který pramení z vlastní nejistoty a méněcennosti, vypráví Ježíš ve svém slavném podobenství o hřivnách.

Muž, který se vydává na cesty, si zavolá své služebníky a svěří jim svůj majetek. Jednomu dá

pět, druhému dvě a třetímu jednu hřivnu. První dva hospodaří se svými hřivnami a zdvojnásobí je. Třetí však jde a zakope svou hřivnu. Místo toho, aby využil dar, který přijal, obdivuje druhé dva služebníky. A začne mít pocit, že přišel zkrátka, že nemá příležitost předstihnout je. Z pocitu méněcennosti vzniká úzkost, od té nás může osvobodit jen pohled na Boha. On nás obdařil nejen životem, ale i dary, které máme využít. Jakmile se však začneme srov-

návat s ostatními, začnou se nám naše vlastní schopnosti zdát nedostatečné. Tak třetí služebník zakope své vlastní schopnosti a nadání, protože se bojí, že by mohl ze svěřených peněz něco ztratit. Ale právě tím udělá největší chybu. Když je povolán k pánovi, vysvětlí mu důvod svého jednání: „Pane, vím, že jsi tvrdý člověk; sklízíš, kde jsi nesel, a sbíráš, kde jsi nerozsypal. Měl jsem strach, a proto jsem šel a tvou hřivnu ukryl v zemi. Tady máš, co ti patří“ (Mt 25,24-25). Protože má třetí služebník strach z toho, jak bude hodnocen, zakope svou hřivnu. Tak nemůže nic ztratit. V podobenství se neříká, jak by pán reagoval, kdyby jeho služebníci o všechn svěřený majetek přišli. Pán neodměňuje jejich úspěch, ale důvěru. To, že se svěřeným majetkem zacházeli tvořivě. Své hřivny můžeme znásobit, jen když podstoupíme riziko. Riziko však znamená také to, že můžeme utrpět ztrátu. Třetí služebník nechce nic ztratit. Nejdůležitější je pro něj obstát bez chyb. Převedeno na duchovně existenciální situaci, má strach, že ho Bůh odsoudí, protože udělal něco špatně. Bojí se selhání natolik, že raději neudělá vůbec nic. Takový strach však nakonec vede k tomu, že budeme před Bohem stát s prázdnými rukama. Nebudeme mít co předložit.

Třetí služebník vidí v Bohu přísného pána, protože i on sám soudí tvrdě. Představa o sobě samém a o Bohu jsou si podobné. Domnělá Boží přísnost vytváří v služebníkově nejen tvrdost vůči sobě samému, ale také agresí. Ve slovech, se kterými vrací pánovi peníze („Tady máš, co ti patří.“), cítíme nevoli jak vůči Bohu, tak k sobě samému. Tento služebník se sebou jednal tvrdě. Nic si nedovolil. Vykopal do země díru, aby schoval peníze svého pána. Ježíš však očekává tvůrčí zacházení s hřivnami. Řečeno jazykem psychologie: služebník nezačal se svým životem láskyplně. Zakopal ho, a tak v něm nemohlo nic vyrůst ani vykvést. Sám sobě bránil v životě a zakrňel. Ano, ve skutečnosti si sám zakázal žít. Autoagrese a agrese vůči přísnému Bohu ho vzdálily od skutečného života.

Ježíš nerozptýlí obavy třetího služebníka tím, že by mu domlouval. Mnoho čtenářů Bible se zlobí na pánova tvrdá slova (viz Mt 25,26-30). Ježíš líčí služebníkově důsledky jeho strachu. Kdo žije ze strachu a v něm, bude na konci stát s prázdnými rukama. Pak přijde i o to, co pln strachu zakopal. Když budeme lpět na takovém hrozivém obrazu Boha, stane se náš život děsivě temným, nebude v něm žádné světlo a radost. Pak přijde skutečně plný pláče a skřípění zubů. Ten, kdo by chtěl před Bohem kontrolovat všechny své myšlenky, činy a touhy, se v noci bude trápit vším tím, co by chtěl potlačit. Mohli bychom vnímat tento obraz zcela konkrétně: brutální snaha udusit v sobě vše potlačené může vést k tomu, že ve spánku jednou skutečně budeme skřípat zuby.

Jak porozumět této Ježíšově terapii strachu? Psychoterapeut a teolog Eugen Drewermann spatřuje nejvyšší naléhavost Ježíšových slov v tom, že „Ježíš vidí, že se v našem celkovém životním nastavení vůči Bohu stále znovu vracíme ke strachu. A tak reaguje slovy, která nám mají nahnat strach, abychom se už Boha nebáli. Jedná se o téměř zoufalou logiku, skoro tak, jako když proti stepnímu požáru založíme nový požár, abychom ho uhasili“. Ježíš tedy vyhání strach tím, že líčí jeho konečné důsledky. Zbavuje nás strachu tím, že ho zveličuje. Jeden blízký psycholog mi vyprávěl, že se dříve klienty, kteří si sami ubližovali, snažil povzbudit a domlouval jim: „Podívejte, něco už jste v životě přece dokázali. Našli jste odvahu přijít na terapii, chcete na sobě pracovat.“ Čím víc se ale snažil proti sebeodsouzení klientů bojovat, tím víc chyb na sobě klienti nacházeli. Vedl tak nekonečné rozhovory bez cíle. Při jednom workshopu pak poznal jinou metodu: Když někdo sám sebe posuzoval výhradně negativně, bylo podle této metody účinné ho v tom podpořit. Vyzkoušel tuto metodu a měla překvapivě výsledky. Jedna žena o sobě tvrdila, že je úplně špatná, že je „krkavčí matka“ a že své děti zanedbává. Terapeut ji v tom ještě podpořil: „Je opravdu hrozné, co tady říkáte. Nedáváte dětem, co potřebují.“